

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ГЛУХОВА Ганна Геннадіївна

УДК 370:1:378

**АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.07 – теорія та методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів, м. Херсон, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Андрієвський Борис Макійович,
Херсонський державний університет,
професор кафедри педагогіки дошкільного виховання і початкового
навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шмалей Світлана Вікторівна,
Херсонський державний університет,
завідувач кафедри фізіології людини і тварин;

кандидат педагогічних наук, професор
Архіпова Світлана Петрівна,
Черкаський національний університет
імені Б.Хмельницького, завідувач кафедри соціальної роботи та
соціальної педагогіки.

Захист відбудеться « 20 » березня 2008 р. о 14.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.09 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий « 13 » лютого _____ 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ж.В.Петрочко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Для сучасного суспільства все більше стає характерним протиріччя між об'єктивними вимогами до особистості в контексті «людина – природа» та рівнем розвитку її екологічної культури. Не зважаючи на значний прогрес в екологічній освіті, рівень екологічної освіченості більшості населення залишається низьким. Повною мірою це стосується і випускників вищих навчальних закладів, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з навколишнім середовищем, і які в умовах глобальних екологічних проблем мають бути провідниками державної екологічної політики.

Аналіз сучасного стану екологічної грамотності майбутніх спеціалістів виробничої сфери засвідчує, що у значній частини цієї категорії молодих людей переважає утилітарний підхід до природи, проблеми екології не включені в систему особистісних цінностей, не є частиною їхніх моральних переконань, для багатьох із них притаманний пасивно-споживацький рівень взаємодії з природою. Нерідко екологічні знання, отримані в процесі навчання, мають невпорядкований, безсистемний характер, уміння і навички екологічного спрямування носять переважно вузько кон'юнктурне забарвлення, не співвідносяться з аксіологічною життєвою домінантою – гармонізацією суспільства й природи, необхідності збереження як цінності людини, так і навколишнього природного середовища.

Проблема екологічного виховання знайшла достатньо широке висвітлення в педагогічній теорії та практиці. Гносеологічним основам її розв'язання присвячено роботи М. Дробнохота, В. Коменської, М. Гомової, Т. Чурилової та інших. Сутність екологічної культури, її характерні особливості розкриваються у працях С. Дерябо, А. Захлебного, Г. Ільїної, І. Суравегіної, Л. Печко. Структура екологічної культури, її місце в системі загальнолюдської культури знайшла відображення в дослідженнях О. Вербицького, Е. Гірусова, А. Горлова, А. Лук'янова, М. Моїсєєва, А. Урсул, А. Фалєєва.

Психологічним аспектам формування екологічної культури присвячені роботи І. Белавіної, С. Глазачева, М. Вересова, Н. Дежнікової, В. Ясвіна та інших. Аксіологічним підходам до організації виховного процесу – праці В. Бакірова, В. Крисаченка, Н. Назарової, М. Нікандрова, В. Серікова, І. Солдаткіної, Т. Стоєк. Культурологічні методи як засоби формування світоглядних позицій особистості висвітлено у публікаціях Т. Біленко, І. Зязюна, Г. Пустовіта, В. Слатьоніна, О. Рижикової, В. Соколова, А. Степанюк та інших. Інтеграції екологічних понять у сучасних напрямках виховання присвячено дослідження С. Глазачева, А. Некоса, Ю. Шуйського, С. Шмалей.

Щодо вищої школи, то це питання, як правило, розглядається крізь призму окремих аспектів екологічної освіти й виховання студентської молоді (А. Бегека, Т. Вайда, О. Газман, О. Гданська, В. Дзюба, Р. Кантарія, Т. Корнер, Н. Крилова, Н. Максимчук, Н. Назарова,

М. Реут, С. Сухорукова, Г.Тарасенко, Т. Чурилова, М. Шапочка, Є. Флешер та інші).

Поряд з когнітивним і діяльнісним компонентами в структурі екологічної культури вченими виділяється аксіологічна її складова (С. Алексєєв, Т. Баранова, І. Белавіна, А. Захлібний, Г. Костецька, З. Кокареєва, С. Ніколаєва, І. Пономарьова, О. Ніконорова, С. Новикова та інші). У той же час типовим недоліком у роботах залишається відсутність інтегративного підходу до формування екологічної культури як цілісного особистісного новоутворення. У традиційних моделях екологічної освіти увага концентрується насамперед на формуванні суми відповідних знань, відношень, діяльності й недостатньо береться до уваги розвиток аксіологічної основи екологічної культури майбутніх фахівців. Більше того, у педагогічній теорії та практиці взаємозв'язки між екологічною освітою й екологічними цінностями залишаються фактично невивченими.

Цілком закономірно, що проблеми виховання нового покоління, його становлення нерозривно пов'язані з формуванням ієрархічної системи цінностей, екологічного світогляду та екологічної культури, заснованої на збереженні довкілля, формуванні діалогічного підходу до природи, технічних знань, що підпорядковуються екологічним вимогам та законам співіснування. Тому вдосконалення шляхів гармонізації системи світосприймання, формування основ екологічних ціннісних орієнтацій молоді, і насамперед у студентів вищих технічних навчальних закладів як майбутніх фахівців виробничої сфери, залишається одним із пріоритетних напрямів науково-педагогічного пошуку. Масштабність проблеми вимагає розгляду формування соціального замовлення на екологічну освіту і виховання студентів техніко-технологічного профілю як багатофакторного процесу державного рівня.

Таким чином, зростання актуальності, недостатній рівень розробленості в педагогічній теорії та практиці механізмів формування екологічної культури випускників техніко-технологічних спеціальностей, а також значні потенційні можливості аксіологічного підходу до розвитку означеного особистісного новоутворення обумовили вибір **теми** нашого дослідження: *«Аксіологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів»*.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є частиною комплексної загальноуніверситетської теми Херсонського національного технічного університету «Новітні технології та ресурсозберігаючі технології в енергетиці, промисловості та агропромисловому комплексі» (НДР 0103U001201) та входить до плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів із проблеми «Теоретико-методологічні основи вдосконалення системи освіти та поліпшення її кадрового забезпечення» (державний реєстраційний номер 0104U010624). Тема затверджена на засіданні вченої ради РІПО (протокол № 10 від 21 січня 2005 р.) й узгоджена в раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології

АПН України (протокол № 4 від 26 квітня 2005 р.).

Об'єкт дослідження – процес екологічного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів на аксіологічних засадах.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати технологію формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів на аксіологічних засадах та експериментально перевірити її ефективність.

Гіпотеза дослідження. Рівень екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів суттєво підвищиться, якщо:

- екологічна культура розглядається як іманентна складова духовної культури й наповнюється її ціннісним, інформаційним, ставленнєвим і діяльнісним змістом;
- процес її формування здійснюється на основі спеціально розробленої педагогічної аксіологічно орієнтованої технології, що забезпечує: логіку поетапного оволодіння студентами еколого-ціннісними орієнтаціями все більш високого гатунку у ході опанування учбовими циклами та факультативними курсами на інтеграційній міжпредметній основі, використання потенційних можливостей інших видів навчально-виховної діяльності студентів, оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання і виховання;
- формування екологічної культури супроводжується педагогічним моніторингом означеного особистісного феномену за розробленим у дисертації кваліметричним механізмом діагностики.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми розвитку екологічної культури студентів вищої школи в педагогічній теорії й практиці та розкрити систему понять і концептуальних вихідних положень щодо формування означеного особистісного новоутворення на аксіологічних засадах.

2. Визначити оптимальні складові структури екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

3. Обґрунтувати механізм діагностики сформованості екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

4. Розробити та апробувати технологію формування досліджуваного феномену; визначити основні організаційно-педагогічні умови, які забезпечують якісний рівень екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

5. Створити методичні рекомендації для викладачів і студентів вищих технічних навчальних закладів щодо формування екологічної культури особистості на аксіологічних

засадах.

Методологічною основою дослідження є філософські положення наукової теорії пізнання соціальних явищ: про єдність діяльності, свідомості та психічних новоутворень; про гармонійний та цілісний розвиток особистості, взаємозв'язок та взаємозумовленість аксіологічних та антропометричних підходів у соціалізації особистості, розвитку її духовної культури. Конкретна методологія дослідження будувалась на ідеях теорії діяльнісної сутності людини та її творчої активності, освітніх концепціях цілісності як принципу соціальних явищ і процесів, системному підході при багаторівневому та всебічному аналізі об'єктів педагогічної діяльності. У межах завдань дослідження важливе значення мали філософські положення про єдність природи і суспільства (В. Вернадський, В. Мамедов, К. Цюлковський), аксіологічний підхід до визначення загальних основ теорії культури (Г. Батищев, Е. Гірусов, В. Зінченко, М. Каган, Б. Лихачов, В. Ясвін та ін.), теорія ціннісних орієнтацій особистості (С. Анісімов, В. Момов, К. Левін, С. Рубінштейн); сучасні концепції екологічної освіти і виховання (В. Алексєєв, М. Гомова, А. Захлебний, І. Зверев, М. Мамедов, М. Моїсєєв, С. Ніколаєва, І. Сафронов, М. Реймерс).

Теоретичну основу дослідження становлять вихідні положення системно-інтегративного підходу до вивчення навчально-виховного процесу, про активізацію особистісного потенціалу (Л. Буєва, М. Каган, А. Маслоу, І. Суравегіна, П. Юркевич); концептуальні ідеї, які розкривають соціальну природу, структуру, закономірності й принципи пізнавальної діяльності особистості та психологічні закономірності й механізми формування ціннісних орієнтацій (В. Анненков, М. Бахтін, В. Кузь, Д. Леонтьєв); концепції розвитку культури і навколишнього середовища (Ю. Бромей, С. Глазачев, В. Крисаченко, Б. Лихачов, Є. Макарян, Дж. Стюарт, А. Урсул). Важливими для наукового пошуку були положення, викладені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Концепції неперервної екологічної освіти та виховання в Україні, Концепції національного та громадянського виховання, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття).

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було використано сукупність взаємодоповнювальних **методів** дослідження:

теоретичні – аналіз і узагальнення філософської, психологічної та педагогічної літератури, директивних матеріалів, навчальних програм та планів технічних ВНЗ, досвіду роботи вищих навчальних закладів, що дозволило виявити, узагальнити і систематизувати теоретичні матеріали; моделювання шляхів, форм і методів підвищення ефективності формування екологічної культури студентів технічних ВНЗ;

емпіричні – педагогічні спостереження, бесіди, анкетування, оцінювання, ранжування, експертне оцінювання – для встановлення рівнів сформованості екологічної культури та

проведення контрольних зрізів; констатувальний і формувальний експерименти та методи прогнозування з метою визначення та перевірки організаційно-педагогічних умов формування особистісного утворення, що досліджується;

статистичні – групування, вимірювання, ранжування даних, середні величини, таблиці і діаграми, графічні методи – застосовувалися для якісної та кількісної обробки результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* з позицій цілісного підходу *обґрунтовано* побудовану на ціннісній основі технологію поетапного формування досліджуваного феномену, спрямовану на розвиток екологічно-професійної компетентності і готовності студента до природоохоронної діяльності в «зоні його відповідальності», тобто в тій частині довкілля, в якій він реально може впливати на її стан, а також *визначено* сукупність організаційно-педагогічних умов формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів на аксіологічних засадах (наявність технології формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів; комплексний підхід до використання виховних можливостей циклів навчальних дисциплін та резервів позанавчальних видів роботи; раціональне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів накопичення досвіду екологічно-етичної поведінки; включення студентів у ситуації вибору морально-екологічних цінностей; цілеспрямована організація екологічного самовиховання майбутніх фахівців; відповідне дидактико-методичне та кадрове забезпечення тощо);

– *уточнено й розкрито* сутність екологічної культури як складової процесу професійного становлення й майбутньої природоохоронної діяльності студентів вищої технічної школи;

– *подальшого розвитку* набули форми і методи виховання студентів у їх аксіологічній інтерпретації.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковому аналізі системи понять для розробки теорії розвитку екологічної культури; розгляді екологічної культури як змістового ядра духовності людини; обґрунтуванні логіки поетапного формування екологічної культури, що відображає поєднання ціннісного, змістового й емоційно-діяльнісного аспектів цілісного процесу розвитку означеного феномену; розробці організаційно-методичного забезпечення формування у студентів екологічних соціально значущих ціннісних орієнтацій; узагальненні та вдосконаленні існуючих підходів до організації навчально-виховної роботи у ВНЗ; визначенні критеріїв та рівнів сформованості екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу.

Практичне значення дослідження. За результатами теоретичних узагальнень і висновків розроблено і впроваджено в навчально-виховний процес спецкурс «Економіка

раціонального природокористування», а також методичні рекомендації щодо оптимізації змісту, організаційних форм і методів формування екологічної культури майбутніх фахівців техніко-технологічних спеціальностей, що за родом своїх професійних компетенцій мають безпосереднє відношення до природоохоронної діяльності, а також створено комплекс опитувальників і тестових завдань для діагностики особистісного новоутворення, що розглядається.

Напрацьовані та перевірені результати дослідження можуть бути використані у факультативній роботі загальноосвітніх шкіл, позашкільних навчальних закладах, на заняттях у вищому навчальному закладі з освітньо-екологічної тематики, а також у системі післядипломної освіти, при розробці навчально-методичної літератури та стати базою для подальших досліджень.

Матеріали дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Херсонського національного технічного університету (довідка № 23/24 від 27 грудня 2006 р.), Харківського національного автомобільно-дорожного університету (довідка № 24/42 від 17 січня 2007 р.), Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (довідка № 01-23/86 від 26 лютого 2007 р.), Українського державного морського технічного університету імені адмірала Макарова (довідка № 01 – 8/41 від 02 березня 2007 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати і теоретичні положення дисертації обговорювалися на звітних науково-практичних конференціях, семінарах і засіданнях кафедри цивільної оборони Херсонського національного технічного університету та кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон), а також міжвузівській науково-практичній конференції «Проблеми підготовки фахівців на новому етапі розбудови Української держави» (м. Херсон, 2002); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Виховання дітей і молоді в контексті громадянського суспільства» (м. Київ, 2003); «Національна програма виховання дітей і молоді в Україні: стан та перспективи» (м. Херсон, 2003); «Адекватна самооцінка як фактор самореалізації особистості» (м. Херсон, 2006); «Розвиток громадянської освіти в Україні» (м. Херсон, 2006); Міжнародній науково-практичній конференції «Формування ціннісних орієнтацій школярів у Європейському контексті» (м. Херсон, 2004); II-х Міжнародних педагогічних читаннях «Підготовка фахівців освіти в контексті вимог Болонської угоди» (м. Херсон, 2006); науково-методичній конференції з міжнародною участю «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика (м. Харків, 2006).

Публікації. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження викладено у 9 публікаціях автора (4 з них у фахових виданнях, затверджених ВАК України).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до

розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (339 найменувань) і 14 додатків. Повний обсяг дисертації 248 сторінок машинописного тексту, із них основного тексту – 187 сторінок. Робота містить 3 таблиці (на 1 сторінці), 8 рисунків (на 4 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу, обґрунтовано методологічні основи та методи дослідження, викладено новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження в практику, публікації автора та структуру дисертації.

Перший розділ *«Формування екологічної культури як педагогічна проблема»* присвячено викладу результатів аналізу сутності і змісту екологічної культури, висвітленню структури означеного особистісного новоутворення студентів вищих технічних навчальних закладів; обґрунтовано механізм діагностики рівнів їхньої екологічної культури та визначено стан її сформованості в майбутніх фахівців сфери виробництва.

У роботі підкреслюється, що екологічне виховання сучасної людини в умовах неблагополучного стану планети є однією з актуальних проблем. Не зважаючи на значні позитивні зміни у сфері екологічної освіти, рівень екологічної культури населення, у тому числі й студентів вищих технічних навчальних закладів, залишається низьким. Доводиться, що саме формування екологічної культури є пріоритетним напрямом реформування загальноосвітньої та вищої школи в умовах нової освітньої парадигми. Це вимагає розгляду екологічної освіти випускників вищих технічних навчальних закладів, безпосередньо пов'язаних із проблемами навколишнього середовища, як складової їхньої професійної підготовки.

Результати критичного аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчують, що екологічну культуру необхідно розглядати як інтегративне особистісне новоутворення, яке має складну динамічну структуру: потреби, мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, спеціальні знання, уміння й навички, здатність до рефлексії і професійного самовдосконалення.

Спираючись на дослідження Б. Ананьєва, В. Бондаря, Л. Кондрашової, О. Мороза, К. Платонова, С. Рубінштейна, Р. Сеульського, Д. Узнадзе, процес підготовки особистості до практичної діяльності визначається як система послідовних та цілеспрямованих змін у мотиваційній, вольовій та її професійній сферах. Звідси екологічна культура студента вищого технічного навчального закладу розуміється нами як інтегрована категорія, що включає комплекс його психолого-педагогічних якостей, які знаходяться у відповідному співвідношенні й реалізуються через аксіологічні переконання в активну природоохоронну діяльність. У роботі доведена доцільність визначення мотиваційно-ціннісного, змістово-

функціонального та особистісно-психологічного компонентів екологічної культури.

Обґрунтований в дисертації механізм діагностики сформованості екологічної культури студента вищого технічного навчального закладу передбачає відповідну систему критеріїв (екологічна спрямованість; культура сприйняття природи; екологічний досвід; мотиваційно-вольова готовність до активної екологозберігаючої діяльності; здатність до рефлексії), ситуації їх прояву та комплекс методів визначення їх кількісно-якісних характеристик. З цією метою було створено комплексну методiku, яка передбачала використання адаптованих до завдань дослідження опитувальників «Я і природа», експрес-діагностика В. Ясвіна, опитувальник інтересів старшокласників І. Лаптева, асоціативну методiku «ЕЗОП» і «Натурофіл» (С. Дерябо, В. Ясвін), а також низку тестів і анкет, пристосованих до умов вищої технічної школи.

Відповідно до інтенсивності вияву показників екологічної культури в дисертації обґрунтовано рівні її сформованості в студентів: високий (творчовідбудовчий), середній (зберігаючий) і низький (пасивно-споживацький), визначено їх змістове наповнення.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що домінуючими рівнями сформованості екологічної культури першокурсників вищих технічних навчальних закладів як у контрольних, так і в експериментальних групах є низький та середній (відповідно 66,5 і 65,8%; 30,7 і 30,9%). З огляду на це в роботі робиться висновок про існуючі суперечності між об'єктивною необхідністю підвищення ефективності формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів і відсутністю науково обґрунтованої технології її організації, недостатньою розробленістю умов її впровадження.

У **другому розділі** «*Оптимізація процесу формування екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу*» розкрито концептуальні вихідні положення та обґрунтовано технологію формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів на аксіологічних засадах, проаналізовано хід, узагальнено та інтерпретовано результати експериментальної перевірки теоретичних положень даного дослідження.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури з'ясовано, що одним із можливих шляхів розв'язання екологічних проблем, оптимізації взаємин між суспільством і природою є наявність належним чином організованої технології формування екологічної культури на засадах аксіології. Ефективність її функціонування забезпечується наявністю відповідного концептуально-методологічного підґрунтя, що передбачає реалізацію принаймні таких керівних умов, як:

– забезпечення єдиного режиму формування екологічної культури в освітньому просторі вищої технічної школи, де означене новоутворення розглядається як іманентний складник духовної культури особистості і наповнюється її ціннісним, інформаційним, ставленнєвим і

діяльнісним змістом у ході різновидів навчально-виховної діяльності студентів;

- процес формування феномену, що досліджується, базується на ієрархічній системі як філософських категорій і законів пізнання об'єктивної педагогічної дійсності, так і загальнопедагогічних (діяльнісно-особистісний характер розвитку, орієнтація на активне навчання і мислення, цілеспрямованість і комплексність педагогічних впливів, інтегральний підхід до організації навчально-виховного процесу) і дидактичних (науковість, системність, природовідповідність, доступність, індивідуалізація, зв'язок теорії з практикою та ін.) вихідних положеннях;

- свідоме оволодіння студентами екологічними ціннісними орієнтаціями більш високого морального гатунку забезпечується реалізацією сукупності аксіологічних принципів (демократичність, гуманістична спрямованість, альтернативність, толерантність, самовизначення), а виявлення й активізація ціннісних пріоритетів у системі цілеспрямованого розвитку взаємин внутрішнього світу студентів із зовнішнім середовищем створює базу для розробки й використання відповідних важелів впливу на формування в них прогнозованих якісних характеристик.

У дисертації доводиться, що формування екологічної культури можливе лише за умови її розгляду як складника цілісного процесу підготовки майбутнього фахівця й заломлюється через усі компоненти досліджуваного феномену (екологічний досвід, біологічно обумовлена підструктура, форми відображення, емоційно-вольова й мотиваційна сфери, екологічна спрямованість).

Сутність розробленої в дослідженні технології полягає в забезпеченні планомірного поетапного впливу на свідомість та поведінку студентів з метою формування відповідних екологічно-моральних установок, понять, принципів, орієнтацій від цінностей споживання до цінності заощадження і цінності відновлення. Її структура включає: блок цілепокладання (мета й завдання), відповідним чином трансформований із нормативних державних стандартів вищої освіти; теоретико-методологічні концептуальні вихідні положення (закономірності, принципи, правила); змістово-процесуальний (навчальні дисципліни, спецкурси й факультативи, позааудиторна виховна робота, науково-дослідна студентська діяльність, різновиди практик, самоосвіта й самовиховання), процесуальний (методи, організаційні форми, засоби) блоки та механізми зворотного зв'язку (діагноз, прогноз, план, організація, моніторинг, корекція).

Виховне наповнення змістово-процесуального блоку технології формування екологічної культури характеризується наявністю інформації про екологічні проблеми й оптимальні шляхи їхнього розв'язування. Його ефективність забезпечується збалансованістю всіх видів навчально-виховної діяльності. У розділі розкриваються особливості використання блоків навчальних дисциплін вищого технічного навчального закладу на принципах інтеграції

і міжпредметних зв'язків у єдиному режимі формування екологічної культури студентів техніко-технологічних спеціальностей як системоутворюючої якості фахівця виробничої сфери.

У межах окреслених завдань дисертації розкриті виховні можливості науково-дослідної роботи (НДР) студентів, метою якої є не тільки повніше й глибше оволодіння специфікою обраної спеціальності, ознайомлення з методами наукового пошуку, а й уміння організації природно-екологічних досліджень, набуття навичок застосування екологічних знань у розв'язанні конкретних природоохоронних завдань. Визначено, що в підготовці рефератів, курсових, дипломних і магістерських робіт має широко практикуватися тематика професійно-екологічної спрямованості.

За одержаними результатами обґрунтовано педагогічні умови оптимального використання резервів позанавчальної роботи в екологічному вихованні студентів вищого технічного навчального закладу. Саме усвідомлення норм екологічної культури здійснюється безпосередньо через різні форми та методи позанавчальної діяльності, найбільш ефективними серед яких є: бесіди, завдання та доручення; проблемні ситуації; педагогічна вимога та контроль; заслуховування звітів та повідомлень на екологічну тематику; особистий приклад; методи стимулювання; засоби пропаганди та агітації; круглі столи; захисти проектів тощо.

Розроблена в дисертації технологія є розгорнутим у часі педагогічним процесом, побудованим на ідеях ціннісного розвитку особистості на засадах аксіології, що реалізується шляхом оптимального поєднання ефективних педагогічних засобів і природної активності людини до самовдосконалення й самореалізації в освітньому просторі вищого технічного навчального закладу і включає декілька взаємопов'язаних етапів (див. рис. 1).

Завдання *першого етапу* полягає у визначенні вихідного стану екологічної підготовки студентів, виявлення їхніх психофізичних задатків, рівня розвитку емоційно-вольової і мотиваційної сфери, наявного обсягу екологічних знань і екологічної спрямованості.

На другому етапі цільовою виступає цінність споживання. Основним завданням тут є

Рис. 1. Змістово-процесуальний блок технології формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів

формування у студентів потреби перегляду взаємин між людиною й довкіллям на новій ціннісній основі, розвиток свідомого бажання переходу на більш високий рівень екологічних цінностей. Для *третього етапу* домінантна цінність – збереження навколишнього середовища, постулат про необхідність охорони ресурсів природи для існування людства. Основні завдання: опанування вмінь класифікувати цінності, аналізувати екологічну ситуацію, володіти методами виявлення особливостей зберігаючого типу взаємодії людини й навколишнього середовища, формами природоохоронної роботи та аналізу значення та наслідків екологічної діяльності людини.

На *четвертому прикінцевому етапі* превалує цінність відновлення і збагачення природного середовища, що вимагає гармонізації розвитку людини й природи як єдиної системи. Завдання: сформувати ціннісні орієнтації найбільш високого рівня, свідоме й глибоке оволодіння методикою передбачення й моделювання своєї майбутньої професійної діяльності на рівні цінності зростання. Стрижнем цього процесу є формування світоглядних природоохоронних позицій студента, які стають життєвими принципами, що визначають поведінку й характер його діяльності як майбутнього спеціаліста виробничої сфери й громадянина протягом усього життя.

Відстеження й корекція поетапного просування студентів до більш високого рівня свідомого осмислення екологічно значущих ціннісних орієнтацій забезпечується блоком зворотного зв'язку означеної технології.

Результати виконаних завдань формувального експерименту представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Сформованість екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу за результатами формувального експерименту

(у відсотках)

<i>Критерії</i>	<i>Рівні</i>			<i>Високий</i>			<i>Середній</i>			<i>Низький</i>		
	<i>Е</i>	<i>К</i>	<i>Р</i>	<i>Е</i>	<i>К</i>	<i>Р</i>	<i>Е</i>	<i>К</i>	<i>Р</i>	<i>Е</i>	<i>К</i>	<i>Р</i>
Культура сприйняття природи	28,4	14,3	14,1	45,2	30,8	14,4	26,4	54,9	28,5			
Екологічний досвід	30,9	14,0	16,9	46,4	34,2	12,2	22,7	51,8	29,1			
Мотиваційно-вольова готовність	30,1	13,5	16,6	49,1	38,3	10,8	20,8	48,2	27,4			
Екологічна спрямованість	30,7	15,0	15,7	49,8	37,6	12,2	19,5	47,4	27,9			
Здатність до рефлексії	31,2	15,9	15,3	52,6	35,0	17,6	16,2	49,1	32,9			
<i>У цілому</i>	<i>30,2</i>	<i>14,5</i>	<i>15,7</i>	<i>48,6</i>	<i>35,1</i>	<i>3,5</i>	<i>21,2</i>	<i>50,4</i>	<i>19,2</i>			

Як бачимо, за усередненими даними, високого рівня екологічної підготовки досягло 30,2% студентів експериментальних і тільки 14,5% – контрольних груп; середнього рівня – 48,6 і 35,1% і низького – 21,2 і 50,4%. Різниця в показниках складала 15,7; 3,5 і 19,2% відповідно.

Наведені в таблиці статистичні дані дають підставу стверджувати, що екологічне виховання студентів вищого технічного навчального закладу найбільш інтенсивно здійснюється в умовах цілеспрямованого, активного їх включення у творчий пошук, стимулювання розвитку інтересу до екологічних проблем, створення спеціально змодельованих ситуацій, використання евристичних методів, забезпечення умов для свідомої підготовки до застосування одержаних знань, а потім і професійної екологозберігаючої діяльності.

Оцінка експериментальних даних дозволила виявити не тільки високу ефективність впровадженої технології формування екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу, а й простежити позитивну динаміку зростання якісних показників особистісного новоутворення, що досліджується.

За одержаними даними, питома вага чисельності респондентів експериментальних груп з високим рівнем сформованості екологічної культури зросла майже в 10 разів – 3,3% на констатувальному й 30,2% – за підсумками формувального експерименту (див. табл. 2).

Позитивна тенденція спостерігалася й відносно середнього рівня. Квота цієї категорії студентів експериментальних груп складала 30,9% до і 48,6% після експерименту, щодо показників низького, навпаки, мала місце тенденція до зменшення (65,8 і 21,2%).

Таблиця 2

Порівняльні характеристики динаміки розвитку рівнів сформованості екологічної культури студентів вищого технічного навчального закладу

(у відсотках)

Групи	Рівні			Високий			Середній			Низький		
	КЕ	ФЕ	Р	КЕ	ФЕ	Р	КЕ	ФЕ	Р	КЕ	ФЕ	Р
Контрольні	2,8	14,5	11,7	30,7	35,1	4,4	66,5	50,4	16,1			
Експериментальні	3,3	30,2	26,9	30,9	48,6	17,7	65,8	21,2	44,6			
<i>Δ</i>	0,5	15,7	15,2	0,2	13,5	13,3	0,7	29,2	28,5			

КЕ – констатувальний експеримент; *ФЕ* – формувальний експеримент;

Δ – різниця в показниках; *Р* – різниця в показниках в одних і тих же групах до й після експерименту.

Одночасно темпи якісного зростання (зменшення) якісних показників у контрольних

групах мають інші характеристики. Різниця на високому рівні склала 11,7%, середньому – 4,4%, низькому – відповідно 16,1%.

У **заклучній частині** дисертації аналізуються та узагальнюються основні результати дослідження, окреслюються перспективи подальших наукових пошуків у порушеній нами проблемі.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено нове розв'язання проблеми розвитку екологічної культури студентів вищих навчальних закладів, що виявляється в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці технології формування означеного особистісного новоутворення й визначенні організаційно-педагогічних умов цього процесу. Результати дослідження підтвердили гіпотезу, засвідчили розв'язання поставлених завдань, створили підґрунтя таких висновків:

1. Вивчення наукових літературних джерел та практики роботи вищої школи засвідчує, що традиційна екологічна освіта здійснюється насамперед як процес набуття екологічних знань, умінь і відношень, при цьому недостатньо береться до уваги розвиток аксіологічної компоненти екологічної культури майбутніх фахівців. Водночас у Концепції розвитку освіти України екологічна культура студента вищого технічного навчального закладу має розглядатися як стрижневий системоутворюючий чинник, вплив якого виявляється в удосконаленні всього процесу професійної підготовки майбутнього фахівця, забезпечить умови для формування якісно нового розуміння взаємин у системі «людина – природа – суспільство» на засадах духовності, толерантності й гуманізму.

Екологічна культура нами розуміється як складна категорія, що інтегрує комплекс якостей особистості, котрі знаходяться у відповідному співвідношенні й трансформуються через аксіологічні переконання в активну майбутню природовідтворювальну діяльність.

У дисертації обґрунтовано модель екологічної культури випускника вищої технічної школи, яка в заломленні через предмет і завдання дослідження передбачає мотиваційно-ціннісний (почуття, емоції, мотиви, потреби, ідеали, стимули, інтереси, переконання), змістово-функціональний (знання, уміння, навички, здатність до самопізнання, самооцінювання, природоохоронна діяльність), особистісно-психологічний (темперамент, тип нервової системи, вікові особливості, характер, сприйняття, мислення, пам'ять, уявлення та ін.) компоненти; охоплює цілісну сукупність екологічно значущих професійних якостей і віддзеркалює гармонійну єдність його внутрішнього духовного світу із соціальним та природним навколишнім середовищем.

2. Визначено, що діагностика сформованості рівнів екологічної культури студентів вищої технічної школи передбачає систему критеріїв (екологічний досвід, екологічна спрямованість, культура сприйняття природи, мотиваційно-вольова готовність до активної екологовідтворювальної діяльності, здатність до рефлексії), ситуації прояву та комплекс методів визначення їх кількісно-якісних характеристик. Загальна оцінка сформованості зазначених якостей майбутнього інженера-технолога здійснюється за комплексними показниками їх вияву в означених компонентах.

У дослідженні доведено доцільність тривірневої характеристики сформованості екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів: *високий* або *творчовідбудувачий*; *середній* або *зберігаючий*; *низький* або *пасивно-споживацький*. Обґрунтовано їх змістове наповнення.

За результатами діагностико-констатувального зрізу засвідчено недостатній рівень екологічної культури студентів-першокурсників як експериментальних, так і контрольних груп. Домінуючими були низький і середній рівні сформованості означеної якості.

3. Експериментальна технологія поетапного формування екологічної культури студентів технічних навчальних закладів ґрунтується на концептуальних аксіологічних засадах. Насамперед це принципи демократії, альтернативності, еколого-гуманної спрямованості та самовизначення, що забезпечують свідоме засвоєння системи загальнолюдських пріоритетів, розуміння людини як однієї з вищих цінностей в ієрархії всього живого, як високоморальної особистості, відповідальної за свої вчинки перед природою, розвиток емпатії, доброти, доброзичливості, милосердя.

Встановлено, що процес формування екологічної культури передбачає включення студентів у соціально-ціннісне спілкування через створення відповідного екологічно-ціннісного середовища. Морально-екологічне становлення базується на загальних закономірностях розвитку особистості, рушійною силою якого є протиріччя між новою інформацією й наявним їх багажем. Присвоєння екологічних норм поведінки відбувається на основі переходу зовнішніх впливів у внутрішній план особистості з урахуванням її індивідуальних якостей і дії комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників.

З цих позицій у дисертації обґрунтовано технологічний процес формування екологічної культури, що поєднує послідовність дій *цільового* (поетапне досягнення відповідних рівнів екологічної культури студента); *методологічного* (закономірності, принципи, правила); *змістово-процесуального* (засвоєння системи знань і вмінь, співвіднесених із типом еколого-ціннісних орієнтацій та еколого-виправданих методів і організаційних форм навчально-пізнавальної діяльності, включення в рефлексивно-оцінну трансформацію й співставлення власного еколого-орієнтованого досвіду з відповідним типом еколого-ціннісних орієнтацій)

блоків та механізму зворотного зв'язку (сукупність засобів, що забезпечують діагноз, прогноз, проектування, організацію, педагогічний моніторинг і корекцію динаміки розвитку означеної якості).

4. Доведено, що ефективність змістово-процесуального блоку забезпечується збалансованістю всіх різновидів навчально-виховної діяльності, де однією з «наскрізних ліній» є формування екологічної культури студентів. Оскільки екологічне виховання є іманентним складником професійної освіти, майбутній фахівець має не тільки оволодіти екологічними знаннями й виробити відповідний тип мислення й навички природоохоронної роботи, але й підготувати себе до неї морально в процесі інтеграції різних видів цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість студента (цикли фундаментальних, соціально-економічних дисциплін; різновиди практик; опанування спецкурсу «Економіка раціонального природокористування»; науково-дослідна та виховна робота; самоосвіта). Мається на увазі, що становлення й розвиток екологічної культури може відбуватися лише в єдиному еколого-орієнтованому освітньо-виховному просторі. Дидактико-методичний супровід технології приписує попередній аналіз і визначення відповідних тем навчальних програм дисциплін, що містять еколого-значущу інформацію; розробку системи аналітичних завдань відповідно до типів цінностей (споживацький, зберігаючий, відтворювальний), збереження наступності й безперервності у сходженні до нового більш високого рівня еколого-ціннісних орієнтацій на основі аналітичного сприйняття його попереднього типу.

5. Визначено, що до основних організаційно-педагогічних умов, які забезпечують якісний рівень екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів, належить: наявність обґрунтованої на технологічних засадах технології формування досліджуваного феномену; систематичний моніторинг рівнів вияву означеного особистісного новоутворення за розробленим у дисертації механізмом діагностики; використання потенційних можливостей усіх видів навчально-виховної діяльності та відповідний їх дидактико-методичний супровід; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів екологічного виховання; забезпечення цілісності підструктур екологічної культури студентів у процесі її формування в єдиному режимі професійної підготовки спеціаліста; урахування комплексу зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на формування позитивних мотиваційно-екологічних установок на професійне самовдосконалення; відповідне кадрове забезпечення тощо.

6. Дані формувального експерименту засвідчили високі показники сформованості екологічної культури у студентів експериментальних груп, на відміну від контрольних, де вони спостерігаються на більш низькому рівні. Це засвідчує, що споживчі цінності не закріпилися в студентів експериментальних груп, а трансформувалися в цінності більш

високого рівня, на відміну від студентів, не залучених до експерименту. Отже, результати проведеного дослідження підтвердили правильність робочої гіпотези щодо ефективності передбачених організаційно-педагогічних умов формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

7. Узагальнення теоретичних положень та результатів експериментальної роботи з оптимізації процесу становлення і розвитку екологічної культури студентів на аксіологічних засадах дали можливість укласти методичні рекомендації щодо формування у майбутніх фахівців виробничої сфери означеного феномену, що забезпечує здатність до творчого розв'язання екологічних проблем в зоні «особистісної відповідальності» і розвиток потреби в екологозберігаючій відтворювальній діяльності. Представлені методичні матеріали можуть мати широке застосування як у роботі вищої школи та інших навчально-виховних закладах, так і в системі післядипломної освіти з метою використання нових технологій виховання дітей і молоді.

Дисертаційне дослідження не претендує на остаточне розв'язання порушеної проблеми. Подальшого вивчення й наукової інтерпретації потребують питання, пов'язані з обґрунтуванням більш дієвих механізмів впливу на внутрішню сферу особистості студента, розробки цілісної технології екологічного виховання в масштабах всієї системи національної освіти, відповідної підготовки кадрового педагогічного потенціалу та інші.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях автора:

1. Глухова Г.Г. Сутність і структура екологічної культури студентів технічного ВНЗ // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. праць / Редкол. Т.І.Сущенко (відп.ред) та ін. – Київ – Запоріжжя, 2004. – Вип. 33. – С.108-112.
2. Глухова Г.Г. Становлення екологічної культури студентів ВНЗ: Методичні рекомендації. – Кіровоград: КДТУ, 2003. – 19 с.
3. Глухова Г.Г. Педагогічні умови формування екологічної культури студентів // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – Вип.38. – С.244-247.
4. Глухова Г.Г. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді // Таврійський вісник. – 2005. – №2 (10). – С.130-133.
5. Глухова Г.Г. Формування основ екологічної культури випускників вищих технічних закладів на засадах аксіології // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – Вип.43. – С.240-246.
6. Глухова Г.Г. Формування екологічної культури студентів технічних ВНЗ: Методичні

- рекомендації. – Одеса: ХНУВС, 2007. – 38 с.
7. Глухова Г.Г. Екологічний розвиток студентів техніко-технологічних спеціальностей як складова громадянського виховання // Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (14-15 вересня 2006 р.). – Херсон: РПО, 2006. – С.35-37.
  8. Глухова Г.Г. Методика діагностики стану екологічної культури випускників вищої технічної школи // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування адекватної самооцінки як фактор самореалізації особистості» (23-24 травня 2006 року). – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – С.50-57.
  9. Глухова Г.Г. Аксиологічні підходи до формування екологічної культури студентів вищої технічної школи // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – Вип. 46. – С.203-208.

АНОТАЦІЯ

Глухова Г.Г. Аксиологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2008.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів.

У роботі визначені система понять і концептуальних вихідних положень формування екологічної культури студентів на засадах аксіології. Уточнено й цілісно розкрито сутність і структуру екологічної культури випускників вищої технічної школи як іманентного складника їхньої професійної підготовки до майбутньої професійної діяльності. Розроблено механізм діагностики сформованості означеного особистісного новоутворення (критерії, показники, ситуації прояву, коефіцієнти вагомості, методи кваліметричного оцінювання, рівні).

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено технологію формування екологічної культури студентів техніко-технологічних спеціальностей та організаційно-педагогічні умови її ефективного функціонування.

Ключові слова: екологічна культура, аксіологія, технологія формування екологічної культури, організаційно-педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Глухова А.Г. Аксиологические основы формирования экологической культуры

студентов высших технических учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2008.

В диссертационном исследовании предложено новое решение проблемы формирования экологической культуры студентов высших технических учебных заведений.

Несмотря на имеющиеся позитивные изменения в сфере экологического воспитания, экологическая культура населения, в том числе и студентов высшей технической школы, выпускники которой имеют непосредственное отношение к экологическим проблемам, остаётся по-прежнему низкой. Осмысление и осознание необходимости качественно нового подхода к построению взаимоотношений в системе «человек – среда – общество» требует рассмотрения экологического образования выпускников технико-технологических специальностей в качестве одной из ключевых составляющих их профессиональной подготовки.

Экологическая культура являет собой интегрированное личностное новообразование, имеющее сложную динамическую структуру, включающую комплекс качеств личности, находящихся в соответствующих взаимоотношениях и трансформирующихся посредством аксиологических убеждений в активную природовоспроизводящую деятельность. В результате научного поиска, в диссертации обоснована модель экологической культуры выпускника технического вуза, предусматривающая мотивационно-ценностный, содержательно-практический, психологический и функционально-деятельностный компоненты и обеспечивающая формирование рассматриваемого феномена в гармоническом единстве внутреннего духовного мира выпускника с природной окружающей его средой.

Разработана диагностика сформированности экологической культуры студентов (критерии, показатели, ситуации проявления, коэффициенты весомости, уровни) и квалитетический механизм количественной оценки её результатов.

На основе изучения и обобщения соответствующих теоретических и практических материалов определён комплекс организационно-педагогических условий, обеспечивающих качественное формирование экологической культуры студентов технико-технологических специальностей. Разработанная технология зиждется на концептуальной аксиологической основе и предусматривает активное включение студентов в социально-ценностное общение в условиях эколого-ценностного окружения. Морально-экологическое становление базируется на общих закономерностях развития личности, движущей силой которого являются противоречия, а присвоение экологических норм поведения происходит путем перехода внешних влияний во внутренние убеждения с учетом индивидуальных качеств студента и

влияния комплекса внешних и внутренних факторов.

Технологический процесс определяется как система педагогических влияний на мотивационно-волевою, интеллектуально-содержательную и процессуально-деятельностную сферы студента. Стратегия формирования экологической культуры предусматривает наличие единого эколого-ориентированного образовательно-воспитательного пространства и включает прогностический, ценностно-потребительский, ценностно-сохраняющий и ценностно-воспроизводящий взаимосвязанные этапы. Технология представляет собой взаимодействие компонентов системы подготовки специалистов производственной сферы (овладение предметами фундаментальных, социально-экономических, психолого-педагогических и специальных циклов дисциплин; ознакомительные и производственные практики; научно-исследовательская и воспитательная внеаудиторная работа; самовоспитание), где формирование экологической культуры студентов проходит «сквозной линией» через все виды учебно-воспитательной работы высшей технической школы технической школы.

Экспериментальная проверка авторской технологии подтвердила целесообразность её использования для повышения уровня экологического образования студентов высших технических учебных заведений.

Ключевые слова: экологическая культура, аксиология, технология формирования экологической культуры, организационно-педагогические условия.

ANNOTATION

Gluchova A. Axiological measures of the forming of the ecological culture of the higher technical educational establishments' students.

Thesis to defend. the speciality 13.00.07. Theory and methods of education. – National pedagogical university after M.Dragomanov. – Kyiv, 2008.

The thesis investigation is devoted to the problem of the forming of the students' ecological culture in the higher technical educational establishments.

The work deals with the system of meanings and conceptual attitude to the forming of the students' ecological culture due to the axiological measures.

The essence and the structure of ecological culture of the higher educational establishments' graduates as their professional training for the future environmental protection are specified and discovered. The mechanism of the diagnostics of the new formation is worked out (criteria, indices, the situations of the display, the methods of rating, levels).

The technology of ecological culture forming of the technical and technological specialists' students and the organizing and pedagogical conditions of its effective functioning are the

theoretically substantiated and experimentally checked.

Key words: ecological culture, axiology, the technology of the ecological culture forming, organizing and pedagogical conditions.